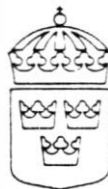

Motion till riksdagen

1989/90:U653

av Kent Carlsson m.fl. (s)

Svenska företags verksamhet i Sydafrika

Mot.
1989/90
U653-658

Det har skett en positiv utveckling i många delar av vår värld de senaste åren, inte minst i Östeuropa där demokratin vunnit stora segrar. Kontakterna mellan USA och Sovjet har förbättrats och den misstro som tidigare präglade relationerna supermakterna emellan har ersatts av dialog och ett framväxande samarbete. Denna utveckling ger oss ett större hopp att i framtiden kunna se en värld i fred och fredlig samexistens, vilket tidigare framstått som en uppnåelig dröm.

Men det kvarstår en lång rad orättvisor och konflikter i många länder och regioner som trots folklig mobilisering och internationella påtryckningar inte nämnvärt förändrats. Sydafrikas apartheidsystem är ett sådant exempel. Under 1980-talet har rasåtskillnadspolitikens strikta tillämpning inneburit att motsättningarna i Sydafrika fördjupats. Inga åtgärder har vidtagits av regimen för att avskaffa apartheid utan systemet har snarare befästs. Varje område som vi betraktar som mänskliga fri- och rättigheter är beskurna genom en lång rad av förbud och rasåtskillningslagar. Många organisationer har förbjudits att verka, informationskontroll och censur är utbredd och ständigt pågår fängslande av s.k. oppositionella.

Situationen i Sydafrika är inget okänt problem för Sverige. Sedan många år tillbaka har regering och olika organisationer arbetat för att stärka den svarta majoritetens kamp för likaberättigande och demokratiska rättigheter. Tillsammans med de övriga nordiska länderna har vi försökt att påverka omvärlden till liknande ställningstaganden och för internationella sanktioner mot Sydafrika.

Redan 1961 uppmanade FN samtliga medlemsstater att vidta sanktionsåtgärder mot Sydafrika. ANC och hela den demokratiska rörelsen inne i Sydafrika har krävt en total internationell isolering av apartheidsystemet.

Sverige har genom olika lagstiftningar följt FN:s och ANC:s uppmaningar och lagstiftat mot handel med och investeringar i Sydafrika. 1979 kom lagen om förbud mot nyinvesteringar i Sydafrika. 1986 förbudet mot överlåtelse och upplåtelse av patent och tillverkningsrättigheter till sydafrikanska och namibiska företag och 1987 handelsförbudslagen.

Trots den nu gällande lagstiftningen finns det flera svenska företag i Sydafrika. Det beror på den övervintringspolitik regeringen valt att föra och som tillåter företagen att stanna kvar i Sydafrika men inte utvidga sin verksamhet

där. Kritik har riktats mot denna övervintringspolitik, inte minst från den svenska antiapartheidsrörelsen och många folkrörelser.

Faktum är att de svenska företagens närvaro utnyttjas som politiskt stöd av apartheidsystemet och försvagar den övriga svenska Sydafrikapolitiken. I stället för att handelsförbudslagen inneburit ett tillbakadragande av de svenska investeringarna i Sydafrika har många företag fortsatt och t.o.m. ökat sina förbindelser med landet. Av kommerskollegiums redovisningar framgår att företagens omsättning ökat liksom antalet anställda. Det rimmar illa med våra, som vi anser det, långtgående sanktionsåtgärder.

Naturligtvis har det funnits starka krafter som arbetat för att de svenska företagens närvaro i Sydafrika skall fortsätta. Argumenten för detta har varit att de svenska sanktionerna inte påverkar regimen och att de svenska företagen genom sin närvaro kan tjäna som en motvikt mot rasåtskillnadspolitiken genom en ansvarsfull personalpolitik. Från delar av svensk fackföreningsrörelse har argumenten funnits att det är lättare att upprätthålla kontakterna med broderorganisationer i Sydafrika om svenska företag finns på plats.

Men att sanktioner har effekt konstaterade redan Sydafrikas industriförbund 1986 och det finns många uttalanden som visar att sanktionerna känns för både regimen och näringslivet. Sydafrikas ekonomi har ett antal svaga punkter som gör att landet är sårbart för press utifrån.

Vad beträffar de svenska företagens personalpolitik och anställningsförhållande för de svarta är det sant att fackföreningar tillåts. Samtidigt så existerar inte fackföreningar på samtliga svenska företag, exempelvis saknar både Transatlantic rederi AB och Skega AB fackföreningar. En orsak till detta kan vara att det på de svenska företagen inte arbetar så många svarta, endast ca 30 %. Man kan då ifrågasätta om argumenten för en god personalpolitik och sysselsättningskäl är av avgörande betydelse för att behålla systemet som det är i dag.

Detta leder fram till att det är dags för Sverige att ompröva övervintringspolitikerna i Sydafrika. I konsekvens med vår övriga Sydafrika-lagstiftning och vår principiella hållning till apartheidregimen bör vi istället överväga att dra tillbaka samtliga svenska företag från Sydafrika.

Därför bör den svenska regeringen snarast påbörja arbetet med en avvecklingsplan för svenska företags verksamhet i Sydafrika. Denna plan bör vara klar att börja tillämpas senast om ett år. Under den tiden har regeringen möjlighet att bedöma om situationen i Sydafrika utvecklas på ett sådant sätt att det finns klara bevis på att apartheidssystemet håller på att avvecklas. Under sådana omständigheter finns det inga skäl att dra tillbaka de svenska företagen. Ett år kan också vara en rimlig tid för företagen att ställa om sin verksamhet.

Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om plan för avveckling av svenska företags verksamhet i Sydafrika,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om när avvecklingsplanen skall börja tillämpas.

Mot. 1989/90
U653

Stockholm den 25 januari 1990

Kent Carlsson (s)

Berndt Ekholm (s)

Erkki Tammenoksa (s)

Eva Johansson (s)